

Ráth Tamás

A gazdasági modernizáció és a hadsereg. - kitekintés az ezredfordulóra -

Az 1989-90-ben lezajlott politikai rendszerváltozások a közép-kelet-európai térségben számos országot, köztük Magyarországot is a nyugat-európai integráció felé hajtott, azzal az illúzióval, hogy a fontosabb szervezetekben belátható rövid időn belül tagságot kapnak.

Ma, 1995-ben mondhatjuk, hogy az illúziók nagy része szertefoszlott és a térség országai számos komoly gonddal küzdenek. Úgy tűnik, a magyar gazdaság még nem találta meg a helyes utat, amely lehetővé teszi, hogy a gazdasági fejlődés felgyorsuljon és ezzel sikerüljön megállítani a lemaradást, sőt egy ezeréves sorban állás után csatlakozzunk Nyugat-Európához.

Felvetődik a kérdés, az esetleges Európa Unió tagsággal megoldódnak-e a jelenlegi problémák. Azt mondhatjuk, hogy NEM, legfeljebb a megoldáshoz egy kedvezőbb keretet kapunk. A helyzet világosan mutatja, nekünk magunknak kell megtenni a legtöbbet, ami a leghatékonyabb módon segíti elő a kedvező változásokat és tartós eredményeket hoz. Ez pedig a modernizáció útján kijelölt feladatok végrehajtása.

A modernizáció egy igen komplex kérdéskör, és az ezzel kapcsolatos viták úgy vetődnek fel, hogy modernizáció kontra stabilizáció.

A három éves modernizációs terv, inkább egy stabilizációs program, de ha ez nem kapcsolódik össze egy modernizációval, akkor ez még a stabilizációt sem fogja jól szolgálni, mert nincs kitekintése a jövőre, ugyanis három év igen szűk az időhorizonton.

Ugyanakkor az is világos, hogy egy válsághelyzetben először stabilizálni kell a gazdaságot és utána lehet egy nagyobb arányú moderni-

zációt végrehajtani. A kettősség érthető, azaz nincs stabilizáció modernizáció nélkül, de nincs modernizáció távlatilag, ha először nem stabilizáljuk nagyjából a gazdaságot.

Amíg a stabilizáció egy gazdasági egyensúlyteremtés, a modernizációnak vannak nemcsak gazdasági, hanem társadalmi, oktatási, kutatási, kulturális aspektusai is. Ezek nélkül nem lehet egy tisztán gazdasági modernizációs programot végrehajtani, mert nem jelentkezik intenzíven az új iránti igény, illetve annak befogadása alacsony hatékonyságú lehet.

Az Európa Unióban definiálták az European Sustainable Development-et, vagyis az európai fenntartó fejlődési modellt, amelyik három prioritást kombinál:

- a technika fejlődését,
- a foglalkoztatás megfelelő szintentartását,
- a környezetbarát fejlődést.

E három prioritás mellett akarnak normális gazdasági növekedést elérni, ez számunkra is követhető keret lehet.

A modernizáció megfogalmazható harmonikus gazdasági fejlődésként is, ahol biztosítva vannak a fentiek.

Mi kell a modernizációhoz?

Elsősorban jövőkép, enélkül nincs modernizáció, mert nem tudjuk, hogy mi felé modernizálunk.

A jövő előreláthatóságának feltételei egyre romlanak, mert minél gyorsabban változik a világ, annál nehezebb az előrelátás. De nemcsak a változások üteme gyorsult meg, hanem ennél is jobban megnőtt a változásokat létrehozó tényezők száma. Így minél fejlettebb egy társadalom, annál több tényező alakítja sorsát.

A társadalmak sorsa ma alig látható előre, mégis csak akkor van biztató jövő, ha világosan és reálisan a jövőre vonatkozó elképzelések és ehhez tárgyilagosan fel lettek mérve az adottságok és lehetőségek. Egy jövőképpel rendelkező társadalom egy hosszabb szakasz után megállapíthatja, hogy nem úgy alakultak a folyamatok, ahogy tervezve volt, de biztos, hogy jobban azon társadalmaknál, ahol nem voltak elképzeléseik.

A gazdaság modernizációjának feltételei a következők:

- Egy technológiailag fejlett, szűk ipari keresztmetszet. Nem lehet mindent gyártani, de amit igen, az fejlett nivójú legyen, ahogy az angolszász terminológia mondja: *sophisticated*. A gyártott termékek kifinomultsága a piaci versenyben nagy előny és mutatja a modernizáció tartalmát.
- Nyitott piacgazdaság, amely biztosítja az ország számára, hogy megfelelő nagy külső piacokra is ki tudjunk jutni, ugyanakkor a hazai piac megfelelő teret adjon a külföld számára.
- Bekapcsolódás az integrált nemzetközi gazdasági életbe, főképpen a multinacionális vállalatokon keresztül, mert így biztosítható korszerű technológia hazai működés-képes telepítése.
- Forrástranszfer, hogy minél több külső forráshoz hozzájussunk.
- Nagyon fejlett infrastruktúra, mert ez nélkülözhetetlen.
- Mindent átfogó kommunikációs készség, amely a lehetőségek kétirányú kihasználásához kell.
- Konzisztens gazdaságpolitika, amely hosszabb távon biztosítja a modernizációt. A jelenlegi folyamatos monetáris restriktív politika nem egészen konzisztens, stabilizációra jó, de modernizációra nem, az ennek megfelelő gazdaságpolitikát kell kialakítani.

A modernizáció folyamatában különböző szerepvállalások lehetnek. Így ez lehet:

- felülről irányított, mint Szingapúr és Japán;
- szabadon engedett, melyet nem irányítanak, csak segítenek, mint Anglia, Németország, USA.

Ha felülről irányított, akkor célgazdasági program kell, amelyet nagyon keményen végre kell hajtani. Ez gyorsabb, céltudatosabb, de csak nagyon hosszú távra termeli ki a piaci kondíciókat, amelyekre szükség van.

A szabadon engedett az lassabb, de jobban kifejleszti a versenyt.

Magyarországon a modernizációt tulajdonképpen rá lehet bízni a vállalkozókra. Így az egyik szerepvállalás a vállalkozóké, a gazdaság széles szektorában a saját profitérdekük alapján. Főleg azért, mert a modernizációhoz belső forrás igen kevés van, ezért a külföldi tőkét be kell kapcsolni, erre a privatizáció és a magánvállalkozás területei számíthatnak legjobban.

De van két terület, ahol állami szerepvállalás szükséges:

- a válságiparágak kezelése, leépítése vagy modernizálása, ehhez központi erőforrásokat kell mozgósítani;
- csúcstechnikai ágazatok fejlesztése, amit szerté a világon valamilyen módon támogatnak.

Ennek a csúcstechnológiai modernizációs résznek lehet egyik szegmense a hadiipar fejlesztése, itt van tehát a természetes kapcsolódás a gazdaság modernizációja és a hadiipar között.

A hadsereg a modernizációs folyamatnak része kell hogy legyen, ennek mértékét a körülmények fogják megszabni, első látásra egy kis része lesz a folyamatnak, de más megvilágításban is érdemes analizálni ezt.

A kapcsolatot kétféleképpen lehet és kell kezelni:

- úgy, hogy a hadsereg a nemzet egy része és ebben benne van, hogy a nemzetgazdaság része;
- úgy, hogy a hadsereg maga egy szervezet.

Az első szempontból következik, hogy az országnak bizonyos elvárásai vannak. Fontos itt megjegyezni, a meglévő viták ellenére, hogy a hadsereg, a védelem a civil társadalom meghatározott igénye és nem a hivatásos állomány speciális szükséglete.

Ezért a hadsereg modernizációja és a gazdaság modernizációja szoros kapcsolatban van:

A két folyamat fontos döntéseket igényel, de egymással kapcsolódókat, melyeknek kölcsönhatásuk nem kevés. Az eddigi döntések inkább független területi döntések voltak.

A hadsereg jövőjét vizsgálók világszerte új kihívásoknak kívánják megfeleltetni a meglévő haderőket. Amit számunkra fontos figyelembe venni, az az, hogy a jelenlegi hadsereg-modernizációs elképzelések tíz év alatt kerülnek megvalósításra és az akkor, szervezetében, fegyverzetében kész erőnek majd meg kell felelni a meglévő kihívásoknak. Ezért jó tudni: a mai cselekvéseknek holnapi felelősségei lesznek. A nemzetközi kitekintések mutatják, hogy a változó fenyegetettségi és veszélyforrások alapján a legtöbb országban átértékelik a hadsereg feladatait és ez módosításokat jelent azok méreteiben, szervezeteiben, felszerelésében és feltöltöttségében.

Ezekben az országokban tapasztalható méreteken csökken a honvédelmi kiadások abszolút vagy reálértéke.

A társadalom sehol nem fogadja el, hogy korunkban – a harmadik világháború veszélyének elmúltával – továbbra is a korábban kialakult nagyságrendi terheket vállaljon a katonai kiadások terén.

Tehát a kihívás úgy szól nálunk is, hogy a haderőreformot, amely a modernizáció része, csökkenő központi költségvetési támogatás mellett kell megoldani!

A fentiek nagyon népszerűnek hangzanak, de érdemes tovább vizsgálni.

A katonai költségvetések valóban csökkentek, de a közép-kelet-európai országoktól eltekintve ezekben az országokban a gazdaság más szektorai viszonylag jól működnek és ezek termékei jelentős szerepet játszanak a hadsereg fenntartásában, a gondok egy részének átvállalásában. Ugyanakkor a csökkenő költségvetésen belül megfigyelhető egy újraelosztás, hangsúlyeltolódás, így egyes területek a csökkenés ellenére relatíve többet kapnak.

A nem egyenlődsdi elv azt is eredményezi, hogy a jövőbeni modernizációt szolgáló területek képesek fejlődni.

Ugyanakkor a hadsereg az alaprendeltetésében, funkcióiban képes működni!

Nálunk a csökkentés a népszerűsége túl nem lett átgondolva, hogy mit okoz a gazdaság teljes struktúrájában. A csökkentés olyan időszakban következett be, amikor a gazdaság területén alapvető változások zajlottak le, mint piaci irányváltás, szerkezetváltás, tulajdonosi váltás, nagymérvű kapacitás csökkenés stb. A gazdaság más területei mint teherbíró része nem jöhettek szóba, azok a kapacitások kezdtek leépülni megrendelések hiánya miatt, melyek viszonylag korszerűek voltak. Így azt lehet mondani, hogy a honvédelmi kiadások csökkentésének egy része a gazdaság területén összhatásában hátráltató volt, mert olyan részeket is megbénított, leépített, melyek még bevételt tudtak volna produkálni. A megmaradt területek a fenntartást sem tudják megfelelően biztosítani, így az alaprendeltetés több területén súlyos gondok jelentkeztek!

Ebből a helyzetből visszavetítve, megállapítható, hogy a jelenlegi költségvetés a működőképességnek nem biztosít stabilitást és még létszámcsökkentés esetén is az emelése belátható időn belül napirendre kell, hogy kerüljön!

Az ország a NATO tagság iránti igényét hangsúlyozza, ez bizony kiadásokkal fog járni, tehát a költségvetést emelni kell.

Ha nem leszünk rövid időn belül NATO tagok, annak is megvannak a költségvetési kihatásai.

Úgy tűnik, a növekvő gondokat nem lehet elkerülni, sőt, ha a tendencia marad a honvédelmi költségvetés fenntartás-fejlesztés arányában, akkor közel 2000-ben egyidőben fog jelentkezni bizonyos fegyverek, fegyverrendszerek cseréjének és az átfogó modernizációból adódó feladatoknak a halmozott költsége, ami kezelhetetlen nagyságú lesz!

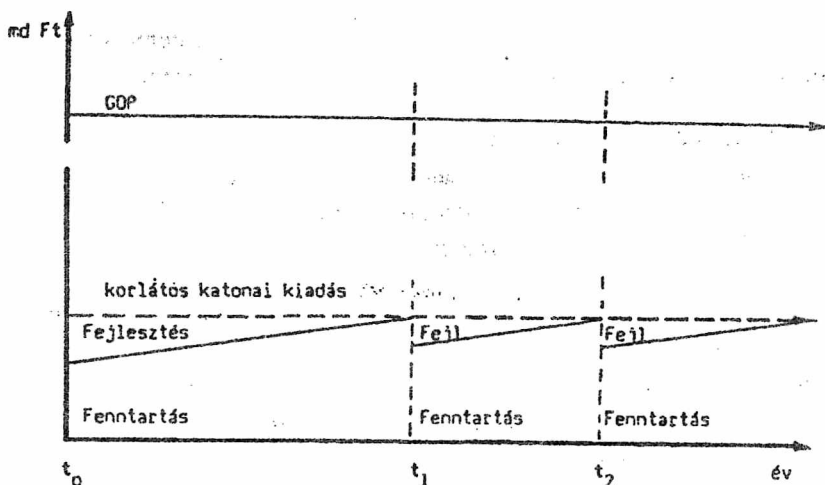
Ebben a helyzetben milyen megoldások lehetségesek:

- katonai kiadások növelése más közjavak terhére, nem járható út;
- tengődő hadsereg fenntartása, ellenkezik az ország biztonsági igényeivel és megteremtheti a hadsereg instabilitását;
- radikális létszám-, eszköz- és készletállomány-leépítés, hogy a lecsökkentett fenntartási hányad mellett fejlesztési hányad is képződjön;
- javuló GDP mellett a katonai kiadások arányos növelése, kérdés, várható-e ez.

A két utolsó lehetőséget érdemes tovább boncolgatni.

A 95 – 5 %-os fenntartási-fejlesztési arányban mindenképpen csökkenteni kell a fenntartási hányadot és a felszabaduló fenntartásból képezhető fejlesztéshányad lehetőséget ad a kisebbedő állományú hadsereg korszerűsítésének időleges biztosításához.

Azonban ez a megoldás is csak időleges enyhülést jelent, mivel a stagnáló vagy romló GDP mellett, felülről korlátos katonai kiadás idővel – a folyamatosan küszbő fenntartási kiadások miatt – újabb és újabb állománycsökkentést követelne. (1. sz. ábra)

Ezután adódik a kérdés másik oldala, hogy a hadsereg, hadiipar – ami még van – tud-e a GDP növekedésében szerepet játszani? A kérdésre a válasz első pillanatban az, hogy jelenlegi helyzetében, méreteinél, kapacitásánál fogva felejtjük el az egészet.

Ma pedig olyan helyzetben vagyunk, hogy minden kis lehetőséget, ami bevételt hozhat, meg kellene becsülni. A régi kapacitások kb. 15–20 százaléka van meg ma még és ennek belföldi teljesítménye is egyre csökken.

Ennek a területnek jelentős export lehetőségei voltak és ma is lennének. El kell felejteni azt az álláspontot a hadiiparról, hogy improduktív. Ugyanolyan terméket gyárt más, ennek funkcionálisan be kell épülni a gazdaságba, mert jövedelemtermelő.

A fegyverzettől eltekintve csak a katonai elektronikát érintve nézzük meg a lehetőségeket. A volt piacok közül India látszik stabilnak továbbra is. Más piacokra pedig a nyugat-európai cégekkel kooperálva kell bejutni.

Általánosan volt és van egy rossz önleértékelő vélemény a termékeinkkel kapcsolatban, ami messze nem felel meg a valóságnak.

A kommunikációs rádióelektronika területén a magyar hadsereg a folyamatosan fejlődő NATO országok híradását figyelte, ami állandóan folyó fejlesztést igényelt. Míg a NATO egy közepes fejlettségű híradó rendszerrel állott csak szemben.

E miatt vannak területek, ahol olyan hazai termékekkel rendelkezünk, mellyel a német ipar jelentős cégei (Telefunken, Rohde-Schwarz) sem rendelkezik. Hagyományos exportpiacainkon most ők adják majd el a magyar termékeket, mert rugalmasabban, gyorsabban adminisztrálnak, mint mi!

Ez is mutatja, hogy ez a terület még ma is képes jövedelmet termelni az országnak, de ehhez ügyes management szükséges. Ki kell használni a külpiac igényeket, ezek realizálását segíteni kell és ezen igények szüneteiben alapjáraton kell hazai igényeket kielégíteni.

Tehát a GDP növekedésében igen is tud szerepet játszani a hazai hadiipar, ezt ki kell használni!

Ezzel kapcsolatban mérlegelni kell az időtényezőt és a jelentkező veszteségeket. Az időtényező azt mutatja, hogy most még lehetne valamit kezdeni ezzel a kapacitással, mert még megvan. Holnap már nincs meg és holnapután, ha kényszerítve leszünk – bár ne legyen ilyen helyzet – igen sokba fog kerülni.

A veszteség, a mai indulásnál is jelentkezik, de a holnaputáni kényserhelyzetbeli kiadáshoz képest elenyésző, sőt a mai aktivitás holnap bevételnövelő lesz.

Ezzel megteremthető majd az az egyensúly, hogy a felszerelés egyik részét magunk állítjuk elő, a másik részét importáljuk, illetve a saját katonai export bevételből finanszírozzuk az importot.

Az eddigiekből látható, hogy a hadsereg számára ez a két lehetőség jelentkezik. Az elsőnél a saját gazdálkodásában kell fordulatot elérni, de úgy, hogy az így keletkezett pénz majdnem egyidőben rendelkezésre álljon, hogy a fejlesztésnél a finanszírozás kis veszteségű legyen.

A másik lehetőség, a hadiipar finanszírozásánál a hadsereg egy kis megrendeléssel tud a saját költségvetéséből indulni, a többi más tárcának kell biztosítani – mondjuk az IKM-nek – azért, mert ez a kapacitás később polgári termékek előállításában is aktív lehet, illetve a nyugat-európai kooperációkban polgári és katonai termékek területén beépülhetünk a nyugati iparba.

Ilyen polgári-katonai közös terület lehet:

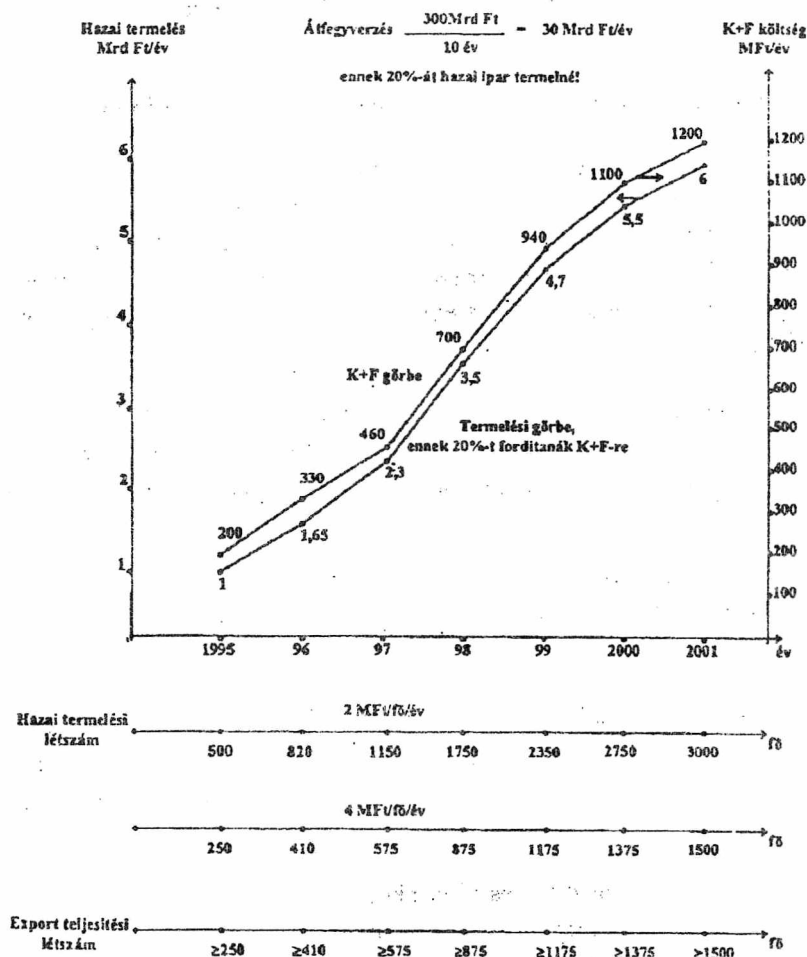
- teher- és konténerszállító járművek,
- különböző konténerok,
- teljes szárazelem választék és ezek tölthető típusai is,
- kis súlyú, nagykapacitású akkumulátorok,
- hordozható rádióadóvevők, rádiótelefonok,
- hordozható nukleáris sugárzási mérőműszerek,
- hordozható orvosi műszerek,
- hordozható számítógépek,
- mobil áramforrások,
- hang- és adatrögzítő berendezések.

Ezekre az úgynevezett kettős felhasználású eszközökre van piaci igény polgári és katonai vonalon is. Erre mindenképpen érdemes állami szerepvállalásból támogatást adni, amely összeegyezteti az ország gazdasági erőforrásait és a hadsereg igényeit.

A közelmúltban több elképzelés is született a szükséges finanszírozás mértékéről, a kép elég nagy szórást mutat az 1000 mrd. forinttól a legutolsó 15,5 mrd. forint értékben.

Sok mindent fel kell áldozni – létszámot, tudást, technológiát, kapacitást –, de egy alsó szinten meg kell állni, mert ellenkező esetben a folyamatok visszafordíthatatlanná válnak. Egy-két területen már ez a helyzet ki is alakult!

Egy minimalizált megoldás kerül bemutatásra, amely reálisnak tűnik és kezelhető. (2. sz. ábra)

Az alapkiindulás az, hogy az átfejtéshez 300 mrd forint szükséges, és ezt 10 év alatt kell realizálni. Ez azt jelentené, hogy évente 30 mrd forint kerül felhasználásra. Viszont ismerve a nehézségeket, ennek az összegnek csak 20 %-a kerülne hazai ipari felhasználásra és

ez is 7 évre kerülne elosztásra eredetileg 1995-től, de látva a helyzetet, 1996-tól kezdődne.

A diagramon látható az évenkénti elosztása a 6 Mrd forintnak.

Alatta látható, hogy ez a foglalkoztatottság területén – ha 1 mrd forintos a termelés és 2 millió forint/fő/év a jellemző érték – 500 fős létszámot feltételez, ha 4 millió forint/fő/éves értékkel számolunk, akkor 250 fős létszám végzi a termelést. Ez hét év alatt a szükségleteknek megfelelően – belföldi igény és export esetén – 1500, illetve 3000 főre felfuthat.

Eszerint az átfegyverzés során az egész technika 20 %-a hazai előállítású lesz, ami minimálisan szükséges és biztosítani kell nemzetvédelmi érdekből. A többit importból kell megszerezni, de ezt is később csökkenő volumenben.

Egy jellemző adat Ausztriából: az osztrák ipar a hadsereg felszerelésének 80%-át biztosítja. Ezt a tavalyi miniszteri értékelés szerint 90%-ra kell emelni.

A hadiipari kapacitások mellett található egy vele nagyon szoros összefüggésben lévő terület, amely nem hagyható figyelmen kívül a modernizációs célkitűzéseknél, ez pedig a haditechnikai kutatás-fejlesztés.

Ha csak az elmúlt 40 éves időszakot vizsgáljuk, akkor is megállapíthatjuk, hogy a világ fejlett országaiban az ipari, gazdasági tevékenységekre leginkább a kutatások-fejlesztések eredményei voltak hatással, de ezen belül is a legnagyobb hatást a hadiipari kutatások, fejlesztések eredményeinek a mindennapos életben való megjelenése jelentette.

A haditechnikai kutatás-fejlesztés szükségességéről egy nyugati katonai konferencián elhangzottak a legmeggyőzőbbek:

„Amint ebbe az új, megjósolhatatlan korba lépünk, a védelmi politikánkat és a NATO stratégiánkkal kapcsolatos eltökéltségünket kell vizsgálat tárgyává tenni. Nagy beszerzési programok elhalasztása vagy törlése következhet be, de a tartós béke garanciája megköveteli a legújabb technológia ismeretét és felhasználhatóságát. A teljes költségvetésen belül az ezekre fordított kiadásoknak növekedniük kell!”

Ebből a fent idézett gondolatsorból tisztán és világosan látszik, hogy a katonai kutatások-fejlesztések széles körben lendületet fognak kapni, és a gazdaság modernizációjában kiemelkedő szerepet kell kapnia az új eredményeknek és azok gyakorlatban való alkalmazásának.

A múltban a hadseregnek meghatározó szerepe volt, sőt egyes szakterületeken kultúrateremtő és kezdeményező volt, mint például a távközlésben.

Olyan feladatok kidolgozását támogatta, melyek elsősorban az ipar feladatai lettek volna, és mint kezdeményező, jó néhány esetben olyan irányokra hívta fel az ipar figyelmét, melyek perspektivikusak voltak.

Bármilyen irányból is nézzük a hadsereg és az ipar kapcsolatát, megállapítható, hogy az elektronikai ipar életére a hadsereg serkentőleg hatott.

Ha a jelen tendenciáit nézzük, a meghatározó szerep súlyában és tartományában is beszűkülő jellegű, de ez csak egy elhamarkodott, nem teljesen átgondolt helyzet kialakulásának eredménye, mert egy kis létszámú, de hatékony fegyveres erő ma már egy jobban elektronizált hadsereget jelent.

A jobban elektronizált hadsereg az elektronikai iparral való magasabbrendű kapcsolatot és együttműködést kíván meg.

A csökkenő katonai létszám és költségvetés következtében egyre csökken a reménye annak is, hogy a védelemmel kapcsolatos kutatás-fejlesztési költségek jelentős export nélkül, a gyártásban megtérülnek.

A hadsereg minőségének, hatékonyságának növelése elképzelhetetlen visszaeső hadsereg-ipar kapcsolat, de főleg csökkenő ráfordítási lehetőségek mellett.

Az ipari kutatóintézetek helyzete alapvetően megrendült, pedig az évtizedek során felhalmozott szellemi tőke jövőbeni hasznosítása közérdek. Létszámban, kapacitásban jelentős a leépülés, a nívós feladatok mögött nincs fedezet, illetve ha van, a megrendelések kis volumene miatt lassú a megtérülés.

Az előbb bemutatott minimalizált megoldás a kutatás-fejlesztés finanszírozására az ipari termelésre fordítandó összeg 10–20 %-át biztosítaná. A diagramban 20 %-os érték lett ábrázolva.

Egy másik külföldi példa: a Siemens 80 mrd DM/évi termelést produkál és kb. 9,8 mrd DM-t fordít K + F tevékenységre.

Ez inkább 10 % körül van.

Nézzük meg az előbbi termelési értéket, a 6 mrd forintot, hogy ehhez milyen K + F értékek tartoznak 10 %-os esetben.

Termelési érték (mrd. forint) és K + F költség alakulása

Termelési érték	1	1,65	2,3	3,5	4,7	5,5	6
K + F költség	0,1	0,15	0,25	0,35	0,45	0,5	0,6
Év	1	2	3	4	5	6	7

Ebből látható, hogy a hazailag előállított rendszereket ha 5 évente modernizálni kell, akkor ehhez tapasztalati adatok szerint a termelési érték 10%-át kell K + F-re fordítani, hogy új eszközök álljanak rendelkezésre.

Mit fog jelenteni ez a K + F tevékenységet folytató emberek létszámában?

Vegyük kiindulónak, hogy egy fejlesztő mérnök és két technikus segítőjével együtt kerül évi 5 m. Ft-ba. Akkor a rendelkezésre álló K + F költségvetés hány fő foglalkoztatását biztosítja?

A táblázat mutatja, hogy 100 m. Ft K + F költség kb. 20 fő munkahelyét biztosítja.

K + F költségek és a fejlesztői létszám kapcsolata

K + F (Mft) költség	100	150	250	350	450	500	650
Kutatói létszám	20	30	50	70	90	100	120
Év	1	2	3	4	5	6	7

A fentiekből kitűnik, hogy a hadsereg különböző igényeire egy 250-300 fős üzemet lehet fenntartani, ezzel biztosítható a gyártás, javítás, karbantartás és a K + F tevékenység is.

Ez optimális lenne, vagyis biztosítana egy lassú, de a jelenlegi költségvetés által még minden bizonnyal finanszírozható felfutást, takaréklángon való működést!

A minimalizált megoldáshoz a finanszírozást több forrásból kellene biztosítani és nem egy tárcát megterhelni.

A modernizáció első lépéseinél valószínű bátran vállalni kellene egy kis adósságnövekedést, de akkor a gazdasági növekedés is beindul.

Az a probléma, hogy meg kellett volna nézni, hogy az adósság, amit korábban vállaltunk, végül mennyiben ment át modernizációs forrássá, vagy mennyiben jelenti azt, hogy egyre inkább csak a növekvő adósságot finanszírozza.

Ezt kéne eldönteni, mert tulajdonképpen így is, úgy is növekszik az adósság, nem tudjuk megakadályozni. Ebből az ördögi körből minél előbb ki kell törni, az adósság helyett azt kell finanszírozni, ami bevételt ad és abból már könnyebb döntés lesz ez, de nélküle valószínű nincs modernizáció!

Az eddig elhangzottakból az alábbi következtetések vonhatók le:

Ma az országban nagy vita van, hogy hogyan lehetne a gazdaságot stabilizálni, a módszerek helyessége, hatékonysága az elemzések tárgya.

Viszont az nem lehet kétséges, hogy a modernizáció hallatlanul aktuális folyamat. Főleg abban az értelemben, hogy a gazdaság több szempontból is lemaradt, fejlettségi, versenyképességi problémái vannak.

Van egy felzárkózási kérdés, tulajdonképpen a modernizáció inkább mint felzárkózási kérdés merül fel. Tehát mondhatjuk, hogy a modernizációnak három szakasza lesz: stabilizáció, felzárkózás, továbbhaladás, -fejlődés.

Napjaink világjelensége, hogy egyre nagyobb különbség kezd kialakulni a fejlett és szegény országok között. Közép-Kelet-Európa egy gazdasági és kulturális törésvonal, a jövőben innen egyesek felzárkóznak a nyugat-európai fejlődés vonalára, mások leszakadnak. Minket

két dolog vihet tovább a fejlődés útján, a tanulás és a munka, de csak ha magas szinten végezzük mindkettőt.

A meglévő bizonytalanságokat minimalizálni kell, meg kell teremteni a modernizáció feltételeit, mert azok nincsenek meg, tehát kell

- jövőkép,
- 15-20 éves program,
- prioritások, melyek meghatározzák a lépéseket,
- koordináló mechanizmusok, melyek hatékonyan szabályoznak.

A hadsereg a biztonságpolitikai igények miatt szerepet fog kapni a modernizációban, ezért a hadseregnek olyan átalakuláson kell keresztülmennie, hogy be tudja fogadni a modernizáció eredményeit. A hadsereg felfogható úgy is, mint infrastrukturális rész, a fejlett ipari országok infrastruktúrája, hadserege igen korszerű. A haditechnika a jövőben is fejlődni fog, ennek előnyeit ki kell használni, mert megvan hozzá a hazai adottságunk.

A költségvetés csökkentése és a hadsereg minőségének, hatékonyságának fokozása – kicsi, mozgékony, erős – még mennyiségi csökkentés esetén is olyan ellentmondás, amely tévedésen alapszik.

Döntéseket kell hozni a hadiipar és a kutatás-fejlesztés vonatkozásában még akkor is, ha a költségvetésnek a stabilizáció jegyében erre nincs pénze.

A haditechnikai kutatás-fejlesztés és a hadiipar a modernizáció húzóágazata lenne, de a költségvetésbe hadiipari kiadások kellene, melyek generálnák a modernizációt.

Az ország számára az évezed fordulója a fordulópont lehet, minden erőnket össze kell szedni, hogy a helyes irányba forduljunk, nehogy a parttalan leszakadásban legyen részünk. Ebben csak egy jól átgondolt modernizációs folyamat tud eredményeket produkálni!

Felhasznált irodalom:

1. **Völgyes Iván:** University of Nebraska
Személyes konzultáció
2. **Palánkai Tibor:** Budapesti Közgazdasági Egyetem
Személyes konzultáció
3. **Balázs Judit:** MTA Világgazdasági Intézet
Személyes konzultáció
4. **Kopátsy Sándor:** Gazdaságpolitikai úttévesztés
Privatizációs Kutatóintézet, 1993.
5. **Vámos Tibor:** Modernizálni kell – de mit?
Népszabadság, 1995. február 6.
6. **Várhelyi István:** A haderőreform gazdasági kérdései
Hadtudományi Tájékoztató, 94/1.
7. **Turák János:** Az MH kilátásai a közvetlen katonai kiadások növekedési sajátosságainak tükrében
Hadtudományi Tájékoztató, 94/1.